

ÖVNINGAR: FÖR PERSONALGRUPPER INOM FÖRSKOLA/SKOLA.

INTRODUKTION TILL BARN- KONVENTIONEN

Förord

Den 20 november 1989 beslutade Förenta Nationerna (FN) att skapa ett dokument med regler som ger barnet egna rättigheter. Dokumentet fick namnet FN:s konvention om barnets rättigheter. I folkmun kallas den för barnkonventionen och består av 54 artiklar, eller punkter, som var och en innehåller regler om hur barn ska behandlas och vilka rättigheter barnen har.

UNICEFs arbete utgår från barnkonventionen som genomsyras av en syn på barn som fullvärdiga individer med egna rättigheter och barndomen som en unik period i en människas liv med lika högt värde som vuxenlivet. Barnkonventionen framhåller både barnets speciella behov av skydd och barnets rätt att bli behandlad med samma respekt som alla andra människor

Drygt 20 år har gått sedan barnkonventionen antogs. Arbetet med att göra innehållet i konventionen känt för barn och vuxna är ett ständigt pågående och viktigt arbete.

I detta häfte finns en introduktion till barnkonventionen och dess grundläggande principer, förslag på övningar som kan göras inom en personalgrupp med ansvar för barn och slutligen tips på böcker och andra metodmaterial att arbeta vidare med för att fördjupa kunskaperna om barnets rättigheter.

Inledning

Medvetenhet om vikten av barns rättigheter började utvecklas i Europa under första världskriget. Barnen drabbades hårt av kriget men de krigförande staterna ansåg sig inte ha något ansvar för barnen i de länder de krigade emot. Detta ledde bland annat till att Förenta Nationernas (FN) föregångsorganisation Nationernas Förbund (NF) antog en deklaration för barns rättigheter. En deklaration är en viljeyttring men är inte ett bindande dokument för de stater som skriver under den.

År 1979 tog Polen initiativet till en konvention om barns rättigheter. En konvention, är till skillnad från en deklaration, ett bindande juridiskt dokument som de stater som ratificerar det är skyldiga att följa. Sverige var ett av de drivande länderna under de tio år som konventionen utformades. Den 20 november 1989, antogs Förenta Nationernas Konvention om Barnets Rättigheter, ofta kallad barnkonventionen. Det är den FN-konvention som flest länder i världen har anslutit sig till, samtliga länder förutom USA och Somalia har åtagit sig att följa konventionens innehåll.

I Sverige har barnkonventionen blivit ett välkänt dokument. Kunskapen om konventionens innehåll är dock många gånger bristfällig. Yrkesgrupper som arbetar med barn vet att de ska förhålla sig till barnkonventionen men känner sig osäkra på innehållet och vad det innebär att arbeta utifrån konventionen.

Varför en egen konvention för barnen?

Redan 1948 skrevs FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Förklaringen garanterar rättigheter för alla medborgare, så även för barnen. Varför behövs det då en specifik konvention för barnets rättigheter?

Barnet har en särskild utsatthet och sårbarhet och behöver vuxna som står upp för dess rättigheter. Trots detta har historien visat att barn ofta är de stora förlorarna när det gäller att få sina rättigheter tillgodosedda och att de ofta kommer i andra hand. Därför finns en särskild skyddsaspekt inbyggd i barnkonventionen. Barnet ska skyddas mot misshandel och sexuella övergrepp, ekonomiskt utnyttjande, narkotika, handel med barn, deltagande i väpnade konflikter, tortyr och dödsstraff med mera. Barnets behov av vuxnas omvårdnad och närhet gör att barnkonventionen innehåller artiklar om vårdnadshavarens åtaganden gentemot barnet, uppfostran, familjeåterföreningar och adoption.

Barnkonventionen genomsyras också av en syn på barn som fullvärdiga individer med egna rättigheter och barndomen som en unik period i en människas liv med lika högt värde som vuxenlivet. Barnkonventionen framhåller både barnets speciella behov av skydd och barnets rätt att bli behandlat med samma respekt som alla andra människor. Konventionen innehåller också artiklar om rätten att bli lyssnad till, ha inflytande och vara delaktig.

Barnkonventionen understryker att alla rättigheter som gäller för vuxna också ska gälla barn men att barn dessutom behöver ett antal tilläggsrättigheter för att garantera att barnet inte ska komma i andra hand.

Barnkonventionen – ett unikt dokument

Detta påverkade också synen på de mänskliga rättigheterna. I väst ansåg man att medborgerliga och politiska rättigheter, så som rätten att uttrycka sin åsikt, utöva sin religion eller rätten att skyddas mot tortyr, var viktigast. I öst tyckte man å

andra sidan att ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, så som rätten till social trygghet, rätten till utbildning samt rätten till hälso- och sjukvård, var viktigare. Då FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna skulle skrivas om till en konvention kunde inte medlemsländerna enas om vilka rättigheter som skulle inkluderas och det resulterade i två separata konventioner, Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter samt Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Ytterligare ett unikt inslag i barnkonventionen är att man lyfter fram barn med funktionsnedsättningar och deras rätt till icke-diskriminering och aktiva deltagande i samhället. År 2006 kom en konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, men fram till dess var barnkonventionen det enda mänskliga rättighetsdokument som tog upp dessa specifika rättigheter.

De fyra grundprinciperna

Samtliga artiklar i barnkonventionen är viktiga och ska inte skiljas från varandra i värde. Men FN:s barnrättskommitté har uppmärksammat fyra artiklar som representerar de grundläggande principerna som barnkonventionen bygger på och som återspeglas i flera andra artiklar i konventionen.

Dessa fyra artiklar är [artikel 2](#) (om alla barns lika värde och rätt till skydd mot diskriminering), [artikel 3](#) (om barnets bästa), [artikel 6](#) (om barnets rätt till liv och utveckling) och [artikel 12](#) (om barns rätt att göra sin röst hörd och komma till tals i frågor som berör dem).

Utifrån de fyra grundprinciperna ska man läsa resterande artiklar i barnkonventionen. Man kan likna dem vid ett par glasögon där grundprinciper är linsen vi ser de övriga artiklarna igenom. Rättigheterna relaterar till varandra och tillsammans formar de en attityd till barn som man kan säga utgör barnkonventionens barnsyn.

Idén hos FN:s barnrättskommitté var att principerna ska spela en roll i all diskussion om konventionens genomförande. Till exempel då man diskuterar den svenska förskolan ska frågor om de fyra principerna tas upp. Frågor kring icke-diskriminering – har alla barn tillgång till förskola på lika villkor? Om barnets bästa – har vår pedagogik ett barnperspektiv? Om rätten till utveckling – ger vår verksamhet varje barn möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar? Och, slutligen, om barns möjlighet att delta och dela med sig av sina åsikter – är verksamheten demokratisk, kan barnen påverka förskolans miljö och pedagogiska innehåll?

Alla barns lika rätt

Det är en grundtanke i barnkonventionen att alla barn har lika värde.

Artikel 2 säger att alla barn ska ges samma ges möjligheter "utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt".

Inom svensk diskrimineringslagstiftning har vi sju diskrimineringsgrunder att förhålla oss till. Dessa är ålder, kön, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, samt funktionsnedsättning. Inget barn får diskrimineras utifrån dessa grunder.

Som grundprincip innebär **artikel 2** att varje barn ska garanteras samtliga rättigheter i barnkonventionen utan åtskillnad av något slag.

Barnets bästa

Principen om barnets bästa är själva grundbulten i barnkonventionen. Det är den vi alltid ska ha för ögonen när vi arbetar med barn. Men samtidigt som barnets bästa, i verksamhet som direkt riktar sig till barn, kan te sig självklar är den i praktiken en utmaning. Hur kommer vi fram till barnets bästa? Vad händer om ett barns bästa står emot ett annat barns bästa och så vidare.

Barnkonventionen är formulerad så att den gäller varje enskilt barns rättigheter. Det räcker alltså inte med att skapa en verksamhet som är bra för barn i största allmänhet, den ska vara bra för varje enskilt barn.

Artikel 3 säger: "Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska barnets bästa komma i främsta rummet."

I praktiken innebär det att vi vuxna, i ett beslut som rör barn, reflekterar kring om detta innebär barnets bästa och så långt som möjligt låta detta vara vägledande för beslutet. Det är viktigt att vi vuxna anstränger oss för att lyssna till barnen och inta ett barnperspektiv. Vi bör också göra barnkonsekvensanalyser, det vill säga titta på vilka konsekvenser beslutet får för barnet/barnen, i beslut som direkt eller indirekt rör barn.

Artikel 6 om barns rätt till liv och utveckling kan ur ett svenskt perspektiv ses som självklar. Men då artikeln inte bara innebär varje barns rätt till liv utan också rätt till utveckling, blir den högst relevant, inte minst inom pedagogisk verksamhet så som förskola och skola. Hur utformar vi verksamheten på ett sätt så att varje barn ges möjlighet att utvecklas utifrån detta barns unika förutsättningar och behov?

Artikel 12 och barns rätt att komma till tals är viktig för hur vi ser på barn. Barn har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som berör barnet, varvid barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

An illustration of a family of four watching a child perform. On the left, a young boy with brown hair, wearing a blue long-sleeved shirt and blue and white striped pants, stands on the top seat of a blue and white high chair. He has his arms outstretched and a surprised expression. Above him, the words "bla bla bla bla bla bla bla bla bla bla" are written in a cursive, handwritten style. In the center, a man with a large nose and a mustache, wearing a blue long-sleeved shirt and black pants, stands with his arms crossed, looking at the boy. To his right, a woman with dark skin and short black hair, wearing a blue dress and black boots, stands with her arms crossed, looking at the boy. On the far right, a woman with light skin and blonde hair tied in a bun, wearing a black top and blue and white striped pants, stands with her arms crossed, looking at the boy. The background is plain white.

Barnkonventionen i förskolan

Mänskliga rättigheter kan upplevas som abstrakt och svårgreppbart. Då vi hör om mänskliga rättigheter handlar det ofta om kränkningar av rättigheterna i internationella sammanhang, till exempel i krig eller vid naturkatastrofer. Men mänskliga rättigheter är också en del av vår vardag och även i förskolan är mänskliga rättigheter en naturlig del. Själva barnomsorgen är faktiskt en rättighet i sig. Barnkonventionen, [artikel 18](#) säger att "... staten ska säkerställa att barn till förvärvsarbetande föräldrar har rätt att åtnjuta ... barnomsorg ...". Mycket av det arbete som sker i förskolan är en del av arbetet att säkerställa barnets rättigheter. Förskolan ska ge barnet både en möjlighet till lek, vila och fritid (artikel 31) och möjlighet till lärande genom en genomarbetad pedagogik där barnet tillåts utvecklas utifrån sina egna förutsättningar (artikel 28-29).

Genom att arbeta med jämställdhet och mångfaldsarbete i förskolan arbetar man med [artikel 2](#) om icke-diskriminering. Delaktighetsarbetet, i sin tur, berör [artikel 12](#) om barnets rätt att göra sin röst hörd. Barns rätt till kultur (artikel 31) främjas genom att ta del av kultur och möjlighet för barnen att uttrycka sig genom konstnärliga former.

Förskolan är också ett viktigt forum för att säkerställa barnets rätt till social trygghet och rätten att inte utsättas för vanvård eller övergrepp (artikel 26 och 36). I förskolan kan signaler om att barnet inte mår bra fångas upp och kanaliseras vidare. Som en röd tråd genom hela arbetet går [artikel 3](#) om att i all verksamhet som berör barn ska barnets bästa stå i främsta rummet.

Fråga
vad jag
tycker

Läroplanen utifrån ett barnrättsperspektiv

Då man läser Läroplanen för förskolan (Lpfö 98) blir det tydligt att arbetet med barns rättigheter utifrån barnkonventionen är en grundläggande del i den svenska förskolans arbete. **I läroplanen står det:**

”Förskolan vilar på demokratins grund. Skollagen (2010:800) slår fast att utbildningen i förskolan syftar till att barn ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. En viktig uppgift för förskolan är att förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom förskolan ska främja aktningen för varje människas egenvärde och respekten för vår gemensamma miljö.”

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som förskolan ska hålla levande i arbetet med barnen.

Värdegrunden uttrycker det etiska förhållningssätt som ska präglade verksamheten. Omsorg om och hänsyn till andra människor, liksom rättvisa och jämställdhet samt egna och andras rättigheter ska lyftas fram och synliggöras i verksamheten. Barn tillägnar sig etiska värden och normer främst genom konkreta upplevelser. Vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle och därför är vuxna viktiga som förebilder.

Att hävda grundläggande värden kräver att värderingar tydliggörs i den dagliga verksamheten. Verksamheten ska bedrivas i demokratiska former och därigenom lägga grunden till ett växande ansvar och intresse hos barnen för att de på sikt aktivt ska delta i samhällslivet.”

Allt som står i målen för normer och värden stöttar ett aktivt arbete utifrån barnkonventionen och att göra barnen medvetna om sina rättigheter. Vissa punkter kan dock belysas starkare.

Förskolelärarna ska ansvara för att varje barn får sina behov respekterade och tillgodosedda samt att varje barn får uppleva sitt egenvärde. Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar öppenhet, respekt, solidaritet och ansvar. Barnen ska få förståelse för alla människors lika värde samt utveckla sin förmåga att upptäcka, reflektera över och ta ställning till olika etiska dilemman och livsfrågor i vardagen. Att använda barnkonventionen som utgångspunkt är ett bra redskap för att uppfylla ovanstående mål.

Målen kring barns inflytande relaterar direkt till [artikel 12](#) i barnkonventionen. Man betonar att redan i förskolan läggs grunden för att barnen ska förstå vad demokrati är och att barnens sociala utveckling förutsätter att de alltefter förmåga får ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön i förskolan. De behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för bör ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av verksamheten.

.....

Anmälningsskyldighet

I samband med att ni gör övningar om barns rättigheter kan det komma upp saker som gör att du misstänker att ett barn far illa. Alla som arbetar med barn har enligt socialtjänstlagen anmälningsskyldighet om man misstänker att ett barn far illa. Om du misstänker att ett barn far illa ska du göra en anmälan till socialtjänsten som har ansvar för att göra en utredning.

Anmälningsskyldigheten gäller även över tystnadsplikten. Detta betyder att om du har tystnadsplikt i ditt arbete får du bryta den gentemot socialtjänsten för att göra en anmälan. Om det finns misstanke om ett allvarligt brott bryts tystnadsplikten också mot polisen.

.....

STOPP!

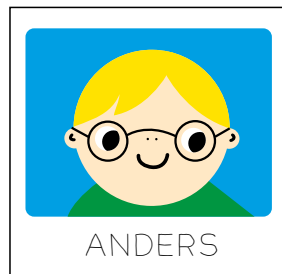
Övning för personalgruppen

Arbetet med barnets rättigheter hänger nära ihop med våra normer, ideal och värderingar. Syftet med de här övningarna är att belysa vår egen syn på barn och samtala kring vår barnsyn. Du som håller i övningen läser upp nedanstående påståenden, ett i taget. Deltagarna ställer sig på ett "spektrum" från "jag håller inte alls med" till "jag håller helt med". För varje påstående, för ett samtal där deltagarna får säga varför de har ställt sig på det ställe på spektrumet som de har gjort.

Vår syn på barn har förändrats genom historien. Förr sågs barn som vuxna i miniatyr. Barndomen saknade egenvärde och var endast en transportsträcka och en förberedelse för vuxenlivet. Barn var viktiga i förhållande till den funktion de hade för de vuxna; som arbetskraft, att föra släkten vidare eller ge trygghet på ålderdomen. Eftersom barn sågs som mindre viktiga skulle de inte heller ges samma plats eller status som de vuxna. Barnen skulle hålla sig i bakgrunden.

Under 1970- och 1980-talet förändrades barnsynen i Sverige. Man började se på barn som kompetenta individer, med egna rättigheter och med rätt till kunskap om sig själva och sin omvärld.

I barnkonventionens barnsyn är barn varken små vuxna eller "ofullständiga" individer. De är fullvärdiga individer med egna rättigheter. Barn är, precis som vuxna, medborgare, och ska därför omfattas av rättigheter och bemötas med respekt.

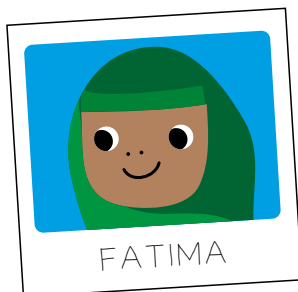
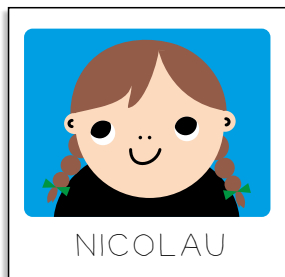
Barnsyn

I den här diskussionsövningen* får du och dina kollegor en möjlighet att diskutera vilken barnsyn som ska ligga till grund för verksamheten ni bedriver. Läs upp något/några av följande påståenden och låt dem som håller med stå upp och de som inte håller med sitta kvar.

- Barn behöver gränser
- Barn ska vara tysta när vuxna talar
- Barn ska visa tacksamhet
- Barnen är vår framtid
- Barn är gulliga
- Barn är högljudda
- Det är viktigt att uppfostra barn
- Barn kan ta större ansvar än vi oftast låter dem göra
- Barn vet själva vad som är bäst för dem
- Barn ska visa respekt för vuxna

Samtala sedan i gruppen om era uppfattningar.

- Vad säger detta om vår syn på barn?
- Hur påverkas barnet av våra uppfattningar?
- Hur upplevde du som barn att de vuxna betraktade dig?
- Har du något minne av att du blev bemött med respekt som betytt mycket för dig?
- Vad händer om vi låter vuxna och barn byta plats i våra verksamheter eller styrdokument?
- Vilken barnsyn råder idag?
- Är barnet ett oskrivet blad eller kompetent och medvetet när de föds?
- Är barnets oskuldsfullt och gott eller har de en gränslös vilja när de föds?
- Hur ser vi på barnen som aktörer i förskolan?

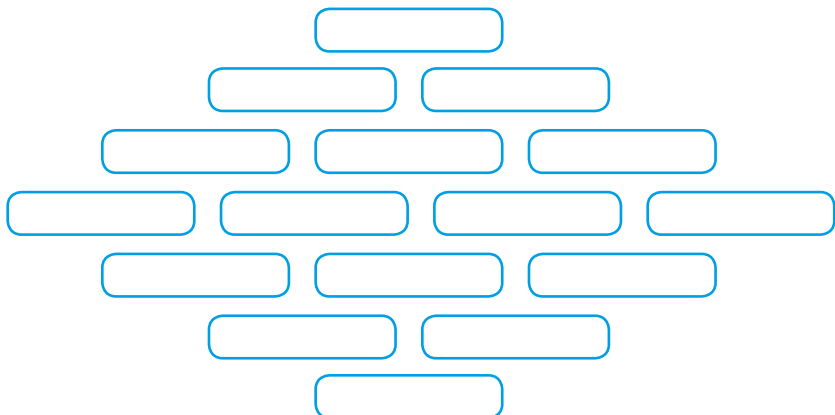
*Diskussionsövningen är inspirerad av övningen "Så här är barn" hämtad ur boken *Barnets rätt – en bok om barnkonventionen*. Sensus studieförbund 2012.

Prioritering av rättigheter

Syftet med övningen är att få fördjupad kunskap och förståelse för barnkonventionens artiklar, samt att välja ut de rättigheter som ni vill fokusera särskilt på i ert fortsatta arbete. Övningen syftar också till att se hur de olika artiklarna hänger ihop och är svåra att skilja från varandra och hur konventionen på så sätt är odelbar och ska läsas i sin helhet.

1. Dela in personalgruppen i två mindre grupper. Den ena gruppen tittar på artiklarna 1–21 och den andra gruppen på [artikel 22–42](#).
2. Ge grupperna cirka 10 minuter att noggrant läsa igenom artiklarna.*
3. Därefter ska grupperna genom dialog prioritera rättigheterna utifrån relevans i arbetet på er förskola. Bygg en diamant där den mest relevanta artikeln hamnar högst upp och den som är minst relevant hamnar längst ner. Ge grupperna cirka 30 minuter för att göra prioriteringen.
4. De två grupperna får nu redovisa diamanterna för varandra. Be dem förklara kort varför de kom fram till just den prioriteringen. Vilka rättigheter var lätta att placera? Vilka var svåra? Det är troligt att deltagarna tycker att det är svårt att prioritera och att diskussionen landar i att alla artiklar är relevanta. Diskutera varför det är så.
5. Grupperna ska nu göra en gemensam prioritering av den övre delen av diamanterna, det vill säga 13 + 13 rättigheter. Utgångspunkt för prioriteringen är arbetet på er förskola.
6. Diskutera vad den här prioriteringen innebär för ert arbete. Vilka rättigheter jobbar ni mycket med i dag? Vilka arbetar ni inte med?
7. Dokumentera/spara resultatet inför kommande arbete.

*Beställ broschyrer med barnkonventionstexten från UNICEFs publikationer eller skriv ut texten direkt från unicef.se. UNICEF har också en kortlek med alla rättigheter på som ingår i metodmaterialet "Barnkonventionen in-a-box" som fungerar utmärkt som komplement till denna övning.

Inventering av barnrättsarbetet idag

Hur arbetar ni med barnkonventionen idag? Vilka är styrkorna med just ert sätt att arbeta? Finns det svagheter eller brister? Det är frågor som ni får tillfälle att diskutera i den här övningen.

Syftet med övningen är att identifiera vilka artiklar i barnkonventionen ni arbetar med idag och hur ni utför det arbetet.

Ni får möjlighet att bestämma hur ni vill fortsätta det arbetet samt hur ni vill arbeta med artiklar och perspektiv som ni inte fokuserar på idag.

1. Välj ut 10 av de 13 artiklarna (eller det antal som passar er) som ni prioriterade högst i föregående övning. Dela upp arbetsgruppen i mindre grupper som arbetar parallellt. Alternativt arbeta med övningen under flera arbetspass. Räkna med en tidsåtgång om 15–30 minuter per artikel.
2. Vilka artiklar arbetar ni med i er verksamhet idag? På vilka olika nivåer gör ni det, exempelvis strukturellt, förhållningssätt, metodarbete med barnen och så vidare?
3. Hur ser arbetet ut? Gör en Plus-Minus-Intressant-analys (PMI) av arbetet. Gör en analys för varje artikel eller varje typ av arbete ni gör.
4. Hur kan ni arbeta med de artiklar som ni idag inte arbetar så mycket med? Kom fram till minst två "aktiviteter" per artikel.

Plus

Vad är styrkan i vårt arbete?

Minus

Vilka svagheter/brister har sättet vi arbetar på?

Intressant

Vilka intressanta aspekter finns det i vårt sätt att arbeta på som vi inte har tänkt på tidigare eller som vi kan utveckla?

Aktiviteter

Hur ska vi konkret arbeta med barns rättigheter i förskolan?

1½

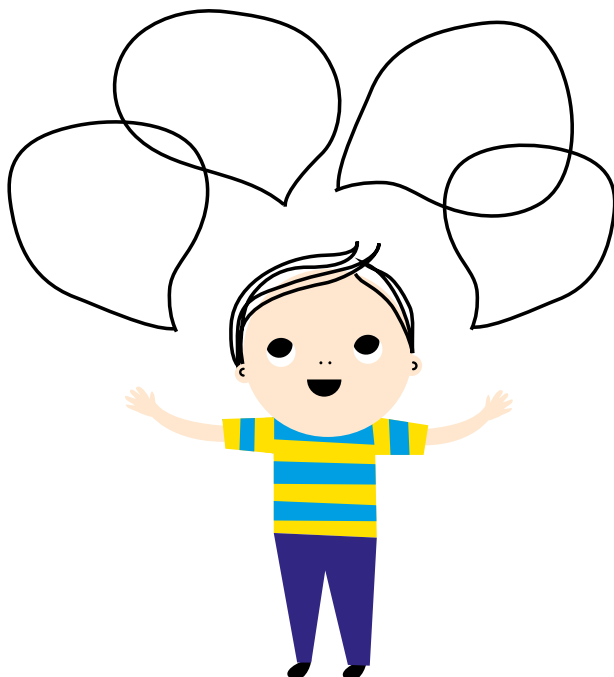
Arbetsplan

Syftet med den här övningen är att ta fram en konkret plan för hur ni ska arbeta med barns rättigheter på förskolan. Räkna med att övningen tar en till två timmar att genomföra. Övningen utgår från tre av barnkonventionens artiklar, **artikel 12** om barns rätt till delaktighet och **artikel 3** om barnets bästa, samt **artikel 42** som säger att barn och vuxna ska känna till innehållet i barnkonventionen.

Dessa tre artiklar är grundläggande och övergripande för konventionen samt för arbetet inom förskolan. Komplettera detta med de områden ni själva har prioriterat i tidigare övningar. Planeringsövningen består av "observations-scheman" med frågor om hur ni i dag arbetar med barnets rättigheter samt hur ni kan stärka barnrättsaspekten i er verksamhet.

Ta er tid att tänka igenom och samtala kring frågorna. Kom gärna upp med flera förslag för hur ni kan stärka barnrättsfokuset på er förskola och välj ut det förslag som passar er bäst. Börja med att varje medarbetare individuellt får göra en skattning av kunskapen om barnets rättigheter inom personalen, i barngruppen och hos föräldrarna.

Nedan följer en kort introduktion till de tre områden som kan vara till hjälp i diskussionerna.

Kunskap om barnets rättigheter

Grunden för att barnets rättigheter ska efterlevas är att både vuxna som arbetar med barn, föräldrar och barnet själv känner till dessa rättigheter. Det är statens ansvar att se till att rättigheterna efterföljs. Samtidigt är det viktigt att barnet känner till sina rättigheter för att kunna delta aktivt i samhället, kunna säga ifrån och be om hjälp där de vuxna brister.

I en undersökning genomförd av Barnombudsmannen 2009 visar det sig att var femte barn mellan 11 och 14 år inte känner till att barnkonventionen finns. Det är inte ovanligt att barn och ungdomar går igenom hela grundskolan utan att ha fått information om barnkonventionen och sina rättigheter. Att börja prata om barns rättigheter redan i förskolan lägger grunden till ett demokratiskt samhälle där barnen respekteras och deltar aktivt.

Observationsschema:

- Hur väl känner vi i personalen till barnets rättigheter?
- Hur väl känner barnen i vår verksamhet till sina rättigheter?
- Hur väl känner föräldrarna till barnen i vår verksamhet till barnkonventionen?

Delaktighet

Artikel 12 i barnkonventionen ger barnet rätt att komma till tals i frågor som berör dem, att vi vuxna ska lyssna till, respektera och tillmäta barnets åsikter och önskemål betydelse. Det handlar inte om att barnen ska ha självbestämmande. Barnen behöver de vuxnas stöd och vägledning, men de ska få tala, delta och få sina åsikter beaktade.

Så här skriver FN:s barnrättskommitté i sin allmänna kommentar till **artikel 12**: För att rätten till delaktighet ska uppfyllas krävs att vuxna antar ett barnanpassat förhållningssätt, lyssnar till små barn och respekterar deras värdighet och individuella åsikter. Det krävs också att vuxna visar tålamod och kreativitet genom att anpassa sina förväntningar till ett litet barns intressen, kunskapsnivå och sätt att kommunicera.

Observationsschema

- Hur arbetar jag med att lyssna på barnen idag?
- Hur arbetar vi med att göra barnen delaktiga i beslut kring verksamheten?
- Hur kan vi öka kunskapen och rätten till inflytande och delaktighet hos barnen?

Barnets bästa

Barnets bästa är en av de mest centrala paragraferna i barnkonventionen och den ska genomsyra alla de andra artiklarna. Men artikeln är diffust formulerad och trots att det nog är den artikel i konventionen som är mest känd bland de professioner som arbetar med barn, så tycker många att det är svårt att veta vad "barnets bästa" innebär och hur man ska förhålla sig till det i sin verksamhet.

Formuleringen "i främsta rummet" visar att barnets bästa inte alltid är den enda dominerande faktorn som ska beaktas. Det kan finnas andra intressen som behöver beaktas och som kan stå i konflikt med barnets bästa. Barnets bästa måste dock alltid aktivt övervägas, man bör visa att barnets bästa har utretts och att man har tagit hänsyn till detta i beslutet. Ett sätt kan vara att göra en så kallad barnkonsekvensanalys där man utreder vilka konsekvenser ett visst beslut får för barnet/barnen.

Observationsschema

- Hur ser jag till barnets bästa i min yrkesutövning?
- Vilken hänsyn tar vi till barnets bästa i beslut som rör barnen?
- Hur kan vi undersöka vad som är barnets bästa i olika situationer?

Skriv ner åtgärder efter att ni har diskuterat frågeställningarna.

Tips på mer läsning om barnkonventionen

Barnkonventionen i en låda ska ses som inspiration till arbetet med barnkonventionen i förskola och skola och gör inte anspråk på att vara heltäckande. Här ger vi tips på litteratur och annat material som med fördel kan användas som komplement. Viktigast är kanske själva grundtexten till barnkonventionen som går att läsa i digitala versioner på UNICEFs hemsida unicef.se. Barnkonventionen i tryckt version går också att beställa från UNICEF eller via Utrikesdepartementets webbplats ud.se. UNICEF har också många andra publikationer om barnkonventionen, bland annat Handbok om barnkonventionen som ger en ingående beskrivning av konventionstexten och dess praktiska tillämpning. Det finns även annat material som riktar sig till pedagoger inom grundskolan, bland annat *Tio lektioner om barnkonventionen* och *Barnkonventionen in-a-box*.

Vi vill också varmt rekommendera att övningarna i detta material kompletteras med Pernilla Stafeltes bok *Alla barns rätt – en bilderbok om barnkonventionen*, Rabén och Sjögren 2010. Varje övning i detta material inleds med en högläsning ur boken. Boken kan beställas från unicef.se eller lånas på biblioteket. Boken finns också som gratis App sedan 2012 och som film under 2013.

För en djupare förståelse för hur bestämmelser i barnkonventionen kan tolkas inom ramen för förskola/skola rekommenderar vi Lars H Gustafssons bok *Förskolebarnets mänskliga rättigheter*, Studentlitteratur AB 2011. Andra böcker för fördjupning är Elisabeth Arnérs *Barns inflytande i förskolan en fråga om demokrati*, Studentlitteratur 2009 och Elizabeth Englundhs *Barnets bästa i främsta rummet – en pedagogiskt utmaning? En guide till konventionen om barnets rättigheter*, Liber 2009. Även Sensus bok *Barns rätt – en bok om barnkonventionen* skriven av Hanna Gerdes och Emma Fagerstrand, Sensus studieförbund 2012, ger en bra grund för arbete med barnkonventionen i förskola/skola med många förslag på praktiska övningar.

